

Наукові перспективи
Видавнича група

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ У СУЧАСНІЙ
НАУЦІ

№ 11(17)

2023

*Серія: історія та
археологія,
державне
управління,
економіка,
педагогіка,
техніка,
право*

*Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління
Асоціація науковців України
Науковий парк Національного Авіаційного Університету*

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

«Актуальні питання у сучасній науці»

*(Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка»,
Серія «Державне управління», Серія «Техніка»,
Серія «Історія та археологія»)*

Випуск № 11(17) 2023

Київ – 2023

*Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration
Association of Scientists of Ukraine
Scientific Park of the National Aviation University*

within the work of the Publishing Group "Scientific Perspectives"

«Current issues in modern science»

*("Pedagogy" Series, "Law" Series, Economy Series,
"Public Administration" Series, "Technology" Series,
"History and Archeology" Series)*

Issue № 11(17) 2023

Kyiv – 2023

«Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»)»: журнал. 2023. № 11(17) 2023. С. 1259.

Свідоцтво про державну реєстрацію Серія Серія КВ № 25116-15056Р.

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 10.10.2022 № 894 журналу присвоєні категорії "Б" із права (спеціальність - 081 Право), економіки (спеціальність - 076 Підприємництво та торгівля), педагогіки (спеціальність - 014 Середня освіта) та державного управління (спеціальність - 281 Публічне управління та адміністрування).

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 20.02.2023 № 185 журналу присвоєно категорію "Б" із історії та археології (спеціальність - 032 Історія та археологія)

Рекомендовано до друку Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 13.11.2023, № 3/11-23).

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної Академії Наук Азербайджану (Баку, Азербайджан), Міждержавної гільдії інженерів консультантів, громадської організації «Християнська академія педагогічних наук України» та громадської організації «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання».

Журнал публікує оригінальні дослідницькі та оглядові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів державного управління, права, економіки, історії, педагогіки, техніки для їх інтеграції у європейський, світовий науковий простір. Цільова аудиторія: науковці, працівники вищих навчальних закладів та наукових інституцій, здобувачі вищої освіти, а, також фахівці тематики журналу.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible.

Головний редактор: Дачій Олександр Іванович - доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)

Редакційна колегія:

- Балаласва (Дорошенко) Катерина Вікторівна - кандидат технічних наук, доцент кафедри авіаційних двигунів Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Бельська Тетяна Валентинівна - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри менеджменту Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості (Київ, Україна)
- Будник Вікторія Анатоліївна - кандидат економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-логістики та транспортних технологій Державного університету інфраструктури та технологій (Київ, Україна)
- Гбур Зоряна Володимирівна - доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика (Київ, Україна)
- Дегтяр Олег Андрійович — доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова (Харків, Україна)
- Закієв Іслам Муса-Оган - старший науковий співробітник кафедри підтримання льотної придатності авіаційної техніки Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Заячківська Оксана Василівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- Іванченко Євгенія Вікторівна — кандидат технічних наук, доцент, професор кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Ігнатович Сергій Ромуальдович - доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри конструкції літальних апаратів Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Ільїна Анастасія Олександрівна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління і адміністрування Національного торговельно-економічного університету (Київ, Україна)
- Ісайкіна Олена Дмитрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету, член Спілки краєзнавців України (Київ, Україна)

- Кавіліна Ганна Костянтинівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
- Кардаш Оксана Любомирівна — кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інституту автоматики, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)
- Карусевич Михайло Віталійович - доктор технічних наук, професор, професор кафедри конструкції літальних апаратів Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Катеринчук Іван Степанович - доктор технічних наук, професор кафедри телекомунікаційних та інформаційних систем Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (Хмельницький, Україна)
- Кінзерявий Василь Миколайович — кандидат технічних наук, доцент кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Коваленко Валентин Васильович - доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник сектору авторського права та суміжних прав лабораторії авторського права та інформаційних технологій Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України (Київ, Україна)
- Ковтун Владислав Юрійович — кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Комнатний Сергій Олександрович - докторант кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)
- Корченко Анна Олександрівна — доцент кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Корченко Олександр Григорович — доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Котельницький Назар Анатолійович - кандидат історичних наук, доцент кафедри права Чернігівського інституту інформації, бізнесу та права Міжнародного науково - технічного університету імені академіка Юрія Бугая, член - кореспондент Центру українських досліджень Інституту Європи РАН (Чернігів, Україна)
- Коштар Уляна Петрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Кошова Світлана Петрівна — кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри управління охорони здоров'я Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика (Київ, Україна)
- Кравчук Володимир Миколайович — доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
- Крижина Наталя Павлівна – доктор наук державного управління, професор, Заслужений лікар України, директор Навчально-Наукового медичного інституту Київського міжнародного університету (Київ Україна)
- Куриш Наталя Костянтинівна – кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-навчальної роботи, Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (Чернівці, Україна)
- Марушева Олександра Анатоліївна - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та інформаційного менеджменту ПВНЗ Університет Новітніх Технологій (Київ, Україна)
- Маслак Тетяна Петрівна - кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри конструкції літальних апаратів Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Матяш Ольга Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)
- Миргород-Карпова Валерія Валеріївна - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
- Михайленко Любов Федорівна - доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)
- Михальчук Роман Юрійович - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету (Рівне, Україна)
- Мізюк Вікторія Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Ізмаїл, Україна)
- Мірошніченко Валентина Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (Хмельницький, Україна)
- Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща)
- Ніколаєв Микола Ілліч - доктор історичних наук, професор кафедри історії на методикі її навчання Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Одеса, Україна)
- Новак-Каляєва Лариса Миколаївна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України (Львів, Україна)
- Огіснюк Альона Володимирівна - доктор економічних наук, доцент кафедри організації авіаційних робіт та послуг Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Оніщенко Наталя Миколаївна - доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, академік НАПрН України, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України (Київ, Україна)
- Орлова Наталя Сергіївна — доктор наук з державного управління, професор кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (Харків, Україна)

- Павлов Костянтин Володимирович — доктор економічних наук, професор, професор кафедри аналітичної економіки та природокористування Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (Київ, Україна)
- Павлова Олена Миколаївна - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, підприємництва та маркетингу Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
- Палічук Юрій Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри медицини катастроф та військової медицини Буковинського державного медичного університету (Чернівці, Україна)
- Присяжнюк Олексій Миколайович - кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та методології науки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
- Робак Ігор Юрійович - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук Харківського національного університету (Харків, Україна)
- Руденко Юлія Анатоліївна - доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського (Одеса, Україна)
- Сидоренко Вікторія Миколаївна —асистент кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Сирник Ярослав - доцент кафедри етнології та культурної антропології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща)
- Січкарєнко Галина Геннадіївна - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності Державного університету телекомунікацій (Київ, Україна)
- Сопілко Ірина Миколаївна - доктор юридичних наук, професор, Відмінник освіти України, Заслужений юрист України, декан юридичного факультету Національного Авіаційного Університету (Київ, Україна)
- Терещенко Юрій Матвійович — доктор технічних наук, професор, лауреат Державної премії в області науки і техніки України, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри авіаційних двигунів Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Титко Анна Василівна — кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)
- Толочко Світлана Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна)
- Хитровська Юлія Валентинівна - доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Київ, Україна)
- Хохлачова Юлія Євгенівна — кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки інформаційних технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Чумак Оксана Володимирівна - доктор економічних наук, доцент, науковий співробітник відділу статистики і аналітики вищої освіти Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики», (Київ, Україна)
- Шандра Наталія Андріївна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)
- Шеремет Інєса Володимирівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри медикобіологічних та валеологічних основ охорони життя і здоров'я Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
- Шологон Лілія Іванівна - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, Україна)
- Якимчук Олег Феодосійович - керівник групи білінгу Відділу бізнес-систем Департаменту інформаційних технологій ПРАТ «Рівнеобленерго» (Рівне, Україна)
- Якушенко Олександр Сергійович — кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри авіаційних двигунів Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Економіка»

Shylo V.M., Kisilova I.Yu. <i>LOAN PORTFOLIO OF UKRAINIAN BANKS</i>	17
Бечко П.К., Лиса Н.В., Пономаренко О.В., Нагорний В.І., Шеїн В.В. <i>РИНОК БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ: УМОВИ ФОРМУВАННЯ, ТЕНДЕНЦІЇ І ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ</i>	31
Бєлкін І.В., Трапаїдзе С.М. <i>СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ У ТУРИЗМІ</i>	43
Бурдонос Л.І., Виноградня В.М., Вераксіч С.М. <i>ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ТА СУЧАСНЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ПЕРСОНАЛУ</i>	60
Буткевич О.В. <i>ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ</i>	71
Бухарінова І.А., Косата І.А. <i>ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ</i>	85
Винничук Р.О. <i>ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ МАТРИЦІ КОМПЕТЕНЦІЙ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ</i>	97
Гончар М.Ф., Гончар С.Й., Ханік В.А. <i>РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ</i>	107
Гончар М.Ф., Реверенда Н.Ю., Гордон П.М. <i>ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАГРОЗ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ КАДРАМИ ІТ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ АГРЕСИВНОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА</i>	118
Гриценко О.М. <i>ОСОБЛИВОСТІ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ</i>	126

Логоша Р.В., Дяченко М.В. <i>ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АПК В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ</i>	138
Логоша Р.В., Прилуцький А.М., Підлубний В.Ф. <i>СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СЕЛІ</i>	153
Мельниченко О.О. <i>МАРКЕТИНГОВЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР</i>	167
Михайлишин В.В. <i>ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ВРАХУВАННЯ ІНТЕРЕСІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ПРИ ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ</i>	182
Охрименко І.Б., Шуляк Д.А. <i>ІННОВАЦІЇ OPEN-BANKING У РОЗВИТКУ БАНКОСТРАХУВАННЯ</i>	193
Писаренко Н.В., Громоздова Л.В., Дербеньова Я.В., Артеменко А.І., Буксіна І.В., Резніченко А.О. <i>МАРКЕТИНГОВО-ЛОГІСТИЧНА МОДЕЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ</i>	209
Сибірцев В.В., Кравченко В.П., Подплетній В.В. <i>ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	223
Шматко М.О., Череп А.В. <i>ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА</i>	231
СЕРІЯ «Державне управління»	
Антонова Л.В., Гололобов С.М. <i>МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ У СФЕРІ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ</i>	241
Бурчак Я.О., Федорчук О.М. <i>МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД</i>	259

Власовська Т.Г., Болбас О.М. <i>МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТВОРЕННЯМ СТРАХОВОГО ФОНДУ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ</i>	271
Гаврашенко А.А. <i>РЕСТИТУЦІЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ</i>	291
Зубчик О.А., Магеррамов А. <i>ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ</i>	304
Зубчик О.А., Руденко Д.П. <i>КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В ПЕРІОДИ ЕПІДЕМІЙ ТА ПАНДЕМІЙ В УКРАЇНІ</i>	316
Красников Є.В. <i>УПРАВЛІННЯ РИНКОМ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ</i>	331
Красностанова Н.Е., Медловська Н.В. <i>ІННОВАЦІЇ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ</i>	354
Лозовий В.С. <i>ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ТА ПРОПАГАНДИ У ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ 2022-2023 РР.</i>	366
Малько Н.О. <i>ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДИТЯЧОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	377
Малярєвський В.М. <i>ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК ФАКТОР СТИМУЛЯЦІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ВПЛИВУ НА СУМІЖНІ ГАЛУЗІ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА</i>	386
Мельник С.М., Кедюліч В.В. <i>МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ЯК ОСНОВА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД</i>	400
Підбережник Н.П. <i>РОЛЬ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗБЕРЕЖЕННІ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ</i>	413

- Романенко І.Г., Ковальчук М.М.** 426
ОБґРУНТУВАННЯ ДЖЕРЕЛ ВЛАДИ ТА ЛІДЕРСТВА В НОВОМУ ПУБЛІЧНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ ЯК ОСНОВА ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВИ
- Ткачова Н.М.** 443
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ НАУКИ І ОСВІТИ ЯК ОСНОВНИЙ ПРІОРИТЕТ ПОВОЄННОГО ОНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ
- Цецик Я.П., Дорошук С.Б., Дзецько О.В.** 452
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ АРХІВНИМИ УСТАНОВАМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
- Чебукін Ю.В., Комліченко О.О., Яковенко Є.О.** 462
ФОРМУВАННЯ ПАРАДИГМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ
- Шевченко Н.О., Мареніченко В.В.** 475
РОЗВИТОК КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ІНСТРУМЕНТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ
- Яременко С.А.** 485
СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ В УПРАВЛІННІ

СЕРІЯ «Право»

- Вакулик О.О., Харкевич Ю.І.** 496
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В ПЕРІОД НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ АСПЕКТИ
- Виноградова А.І.** 510
ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ПОТЕРПІЛОМУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕНІ ЯК СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ
- Дараган В.В., Шендрик Ю.В.** 523
РОЛЬ СЛІДЧОГО СУДДІ ТА ПРОКУРОРА У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ У СФЕРІ ІНВЕСТУВАННЯ БУДІВНИЦТВА

Денисюк О.В. <i>ОКРЕМІ АСПЕКТИ КВАЛІФІКАЦІЇ НАСИЛЬНИЦЬКОГО ЗНИКНЕННЯ</i>	533
Зуй В.В. <i>ОКРЕМІ АСПЕКТИ ГАРМОНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ</i>	545
Кравцов С.О., Мамницький В.Ю., Житарюк К.С. <i>ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ АБО ВИКЛЮЧНИМИ ОБСТАВИНАМИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ</i>	552
Крусян А.Р. <i>ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТ В СУЧАСНИХ УМОВАХ</i>	562
Кудрявцева В.В., Жук І.М., Бодрухіна Є.А. <i>МЕДІАЦІЯ, ЯК СПОСІБ ВИРІШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ</i>	574
Куненко І.С. <i>ФЕНОМЕН ЮСТИЦІЇ ТА ЙОГО МІСЦЕ У ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ</i>	589
Лунгол О.М., Габорець О.А. <i>ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ</i>	602
Маслова-Юрченко К.О. <i>МОЖЛИВІСТЬ НОВАЦІЇ ВЕКСЕЛЬНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ</i>	616
Мельничук О.Ф. <i>ПРАВО НА ДОСТУПНІСТЬ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ</i>	631
Неофіга Д.Б. <i>НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПАРТИЦИПАТИВНОЇ ДЕМОКРАТІЇ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ</i>	640
Орбець К.М. <i>ПРОБАЦІЙНИЙ НАГЛЯД – НОВИЙ ВИД ПОКАРАННЯ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕФОРМИ ЯК НАПРЯМКУ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ З ТОЧКИ ЗОРУ АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ</i>	653
Подільчак О.М., Дунаєва Т.Є., Кулик К.Д. <i>ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ</i>	663

Правдюк А.Л., Богдашкін А.В., Слободянюк І.М. 679
ІНСТИТУТ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

Правдюк А.Л., Кітнік В.М., Петрик Б.І. 690
КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА ОСВІТУ В УМОВАХ ВОЕННОГО СТАНУ

Харитонов С.О., Дунаєва Т.Є., Русанова Л.В. 702
СПЕЦИФІКА ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

СЕРІЯ «Педагогіка»

Papp G.G. 712
COMPARISON OF PLATFORMS USED IN ONLINE EDUCATION

Smuhliakova M.K., Ponomarenko N.M. 722
ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND LANGUAGE LEARNING APPS

Антонець Н.Б. 738
СТЕПАН ВАСИЛЬЧЕНКО У КОНТЕКСТІ БОРОТЬБИ ЗА УКРАЇНСЬКУ НАЦІОНАЛЬНУ ШКОЛУ НА МЕЖІ ХІХ ТА ХХ СТОЛІТЬ: ДО 145-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ДІЯЧА

Байлюк К.О. 752
ПОРТРЕТ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї: ПРИЗНАЧЕННЯ РОДИНИ У СУСПІЛЬСТВІ

Блохіна І.О. 766
ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Борисюк І.Ю., Лоскутова Т.О., Камінський В.В. 778
ІНТЕГРАЦІЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В МЕДИЧНУ ОСВІТУ ЗВО УКРАЇНИ: РОЛЬ STEAM-ПІДХОДУ

Боса В.П. 792
КОНЦЕПТ «КОМУНІКАЦІЯ» В КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІДГОТОВКИ ФІЛОЛОГІВ

Варивончик Д.В., Ковтун Л.О., Струк Т.А. 804
ІНТЕГРАЦІЯ КЛІНІЧНОГО ДОСВІДУ, ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК ТА ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАНЬ У МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 342.565.2

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11\(17\)-679-689](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11(17)-679-689)

Правдюк Андрій Леонідович кандидат юридичних наук, доцент кафедри права, Вінницький національний аграрний університет, вул. Сонячна 3., м. Вінниця, 21000, тел.: (097)330-72-40., <https://orcid.org/0000-0002-5248-8111>

Богдашкін Андрій Вікторович здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Вінницький національний аграрний університет, вул. Сонячна 3., м. Вінниця, 21000, тел.: (097) 585-83-56

Слободянюк Ігор Миколайович здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Вінницький національний аграрний університет, вул. Сонячна 3, м. Вінниця, 21000, тел.: (096)172-14-70

ІНСТИТУТ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню теоретичних та практичних проблем реалізації інституту конституційної скарги в механізмі гарантування конституційних прав. Розглянуто процес становлення та розвитку конституційного судочинства України як одного з найефективніших юридичних засобів захисту фундаментальних прав і свобод особи, втілення конституційних цінностей у національному правопорядку.

З'ясовано, що у контексті правозахисного механізму конституційна скарга заслуговує на найбільшу увагу, оскільки стосується порушення права конкретної особи, а отже, вирішення зазначеного у скарзі питання матиме не тільки абсолютний характер та уособлюватиме охоронну функцію, а й захистить права конкретно визначеного суб'єкта. Досліджено критерії ефективності конституційної скарги як засобу правового захисту фундаментальних прав і свобод людини. Одним із визначальних елементів в контексті позитивних зобов'язань держави, зокрема України, стало запровадження інституту конституційної скарги до механізму конституційного контролю з метою захисту прав людини і громадянина.

Право на конституційну скаргу встановлене частиною четвертою статті 55 Конституції України, згідно з якою кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом. Акцентовано увагу на визначальній ролі цього інституту в системі юридичних

гарантій забезпечення конституційних прав і свобод особи та відзначено його переваги у порівнянні з іншими правозахисними інструментами, що були доступними до запровадження в Україні прямого індивідуального доступу до конституційного правосуддя.

Ключові слова: конституційна скарга, інструмент захисту, Конституційний Суд України, основні права та свободи особи, конституційна юстиція, ефективний механізм захисту, функції конституційної скарги.

Pravdiuk Andrii Leonidovych Candidate of Law Sciences, Associate Professor of the Department of Law, Vinnytsia National Agrarian University, Sonyachna St., 3, Vinnytsia, 21000, tel.: (097)330-72-40, <https://orcid.org/0000-0002-5248-8111>

Bogdashkin Andrii Viktorovych second (master's) level of higher education, Vinnytsia National Agrarian University, Sonyachna St., 3, Vinnytsia, 21000, tel.: (097) 585-83-56

Slobodianiuk Ihor Mykolayovych second (master's) level of higher education, Vinnytsia National Agrarian University, Sonyachna St., 3, Vinnytsia, 21000, tel.: (096)172-14-70

INSTITUTE OF CONSTITUTIONAL COMPLAINT AS AN EFFECTIVE TOOL OF LEGAL PROTECTION

Abstract. The article is devoted to the study of theoretical and practical problems of implementing the institution of constitutional complaint in the mechanism of guaranteeing constitutional rights. The process of formation and development of the constitutional judiciary of Ukraine as one of the most effective legal means of protection of the fundamental rights and freedoms of the individual, and the embodiment of constitutional values in the national legal order, is considered.

It was found that in the context of the human rights mechanism, a constitutional complaint deserves the most attention, as it concerns the violation of the right of a specific person, and therefore, the resolution of the issue specified in the complaint will not only have an absolute nature and embody a protective function, but will also protect the rights of a specifically defined subject. The criteria for the effectiveness of a constitutional complaint as a means of legal protection of fundamental human rights and freedoms have been studied. One of the defining elements in the context of the positive obligations of the state, in particular Ukraine, was the introduction of the institution of a constitutional complaint to the mechanism

of constitutional control with the aim of protecting human and citizen rights. The right to a constitutional complaint is established by part four of Article 55 of the Constitution of Ukraine, according to which everyone is guaranteed the right to file a constitutional complaint with the Constitutional Court of Ukraine on the grounds established by this Constitution and in the manner determined by law. Attention is focused on the defining role of this institute in the system of legal guarantees of ensuring the constitutional rights and freedoms of the individual, and its advantages compared to other human rights instruments that were available before the introduction of direct individual access to constitutional justice in Ukraine were noted.

Keywords: constitutional complaint, instrument of protection, Constitutional Court of Ukraine, fundamental rights and freedoms of a person, constitutional justice, effective protection mechanism, functions of constitutional complaint.

Постановка проблеми. Конституційні права і свободи людини і громадянина мають такі специфічні властивості, які здатні виділити їх із загальної системи прав та визначають їх вирішальну роль у визначенні правового статусу особи в суспільстві та державі. Ці права відрізняються від інших не тільки за змістом, а й за формою свого закріплення через те, що вони набувають статусу конституційних тільки після появи їх в Конституції України. Такі права і свободи людини і громадянина є основними за своїм змістом, тому що за їх допомогою більш глибоко і повно визначаються та регулюються найважливіші відносини між громадянином та державою [1].

Проблема конституційно-правового механізму захисту прав і свобод людини є багатоплановою, а тому її вивчення можна здійснювати за різними напрямками, які стосуються визначення кола прав і свобод, що підлягають захисту, характеристики способів захисту та юридичних гарантій здійснення тощо. Окрім того, проблема функціонування судової системи, здійснення правосуддя й роль суду в процесі захисту прав людини та громадянина сьогодні перебуває в центрі уваги науковців, юристів-практиків і законодавця.

Право кожного на доступ до правосуддя – один із наріжних каменів, що гарантує верховенство права. Цьому присвячені ст. 8 Загальної декларації прав людини, ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та інших актів. Міжнародні органи із захисту прав людини неодноразово підкреслювали про важливість реального, а не формального доступу до правосуддя. Право доступу до суду ЄСПЛ розуміє в тому значенні, що заінтересована особа повинна мати можливість домогтися розгляду своєї справи у суді, і їй не повинні ставати на заваді надмірні правові або організаційні перешкоди, чому повинні сприяти держави (справа «Голдер

(Golder) проти Об'єднаного Королівства» від 21.02.1975 р. [2]). Однак, суть питання не в тому, щоб суд просто прийняв до розгляду заяву і відкрив провадження у справі. Доступ до правосуддя має зміст лише тоді, коли суд дійсно в змозі поновити порушене право.

Одним із визначальних елементів в контексті позитивних зобов'язань держави, зокрема України, стало запровадження інституту конституційної скарги до механізму конституційного контролю з метою захисту прав людини і громадянина. Кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом. І для того, щоб вказані норми Конституції не залишились лише декларацією, важливе місце в системі конституційного правосуддя займає інститут конституційної скарги, який відкриває людині і громадянину прямий доступ до органу конституційного контролю. Наразі інститут конституційної скарги постає результатом досить активного розвитку конституційного правосуддя й визнається в демократичних країнах тим інститутом, що є необхідним у застосуванні [3, с. 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання захисту прав людини, механізмів їх реалізації та забезпечення через механізм конституційної скарги стали предметом наукових досліджень К. Айріян, М. Гультая, В. Копчи, В. Лемака, В. Нестеровича, О. Петришина та інших.

Метою статті є дослідження інституту конституційної скарги як ефективного механізму захисту прав людини та громадянина.

Виклад основного матеріалу. Запровадження інституту конституційної скарги в Україні є важливим кроком на шляху вдосконалення українського законодавства щодо відповідності його європейським стандартам у сфері захисту прав людини та їх об'єднань.

Майже через чотири місяці після прийняття Конституції України, законодавець 16 жовтня 1996 року приймає спеціальний закон «Про Конституційний Суд України». Здавалося б, що після прийняття такого важливого закону кожна людина в Україні отримає достатні, реальні і законні можливості щодо захисту своїх конституційних прав і свобод у разі їх порушення. Однак, як показала практика, цей закон є недостатньо ефективним для захисту порушених конституційних прав і свобод людини.

На нашу думку, основна причина – відсутність в українському законодавстві інституту конституційної скарги. Оскільки, як показує світовий досвід, саме конституційна скарга являється одним з основних, достатньо дієвих та безпосередніх засобів захисту від порушення своїх основних прав і свобод громадянами [4].

Завдяки проведенню конституційної реформи 2016 року (щодо правосуддя) довгоочікуваний для української правової системи інститут

конституційної скарги ввійшов до системи національних засобів юридичного захисту, тобто більш як двадцять років діяльності КСУ фізичні й юридичні особи не могли звернутися до суду з проблемою вирішення питання щодо визначення конституційності будь-яких правових актів. Запровадження нового для України інституту для захисту прав особи – конституційної скарги – за останні роки стало одним з найбільш обговорюваних нововведень щодо реалізованих змін правового статусу КСУ [5, с. 110].

Зауважимо, що вимога практичного запровадження конституційної скарги виникла в Україні достатньо давно, перші вагомні кроки були здійсненні на початку 2000-х років. Здається, ініціаторами такої дискусії виступили судді Конституційного Суду України, де власне і накопичувався насамперед досвід конституційного правосуддя [6].

Зокрема, колишній суддя Конституційного Суду України П.Б. Євграфов у той час відзначав те, що механізм захисту конституційного принципу прав і свобод людини і громадянина, конкретизований у статті 43 Закону України «Про Конституційний Суд України» (стара редакція – прим. авт.), є досить складним, а сам Конституційний Суд є важкодоступним для пересічних громадян. І оскільки, з одного боку, згідно Конституції виключно законами України регулюються основні права та свободи, гарантії цих прав, обов'язки тощо, а з іншого – кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій та бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових, службових осіб, то цілком логічно постає питання щодо права громадян на звернення до Конституційного Суду з конституційною скаргою на закони, якими порушуються права і свободи людини і громадянина [7].

Особливим функціональним напрямом інституту конституційної скарги виступає значення останнього як інструменту впливу особи на систему права та державну політику, що обумовлює виняткову роль конституційної скарги у тріаді «особа, право, держава». У широкому розумінні конституційна скарга дає змогу особі «скерувати» діяльність держави у напрямі забезпечення суспільних потреб та інтересів, в основі яких лежать фундаментальні права і свободи, що веде до утвердження верховенства права. За своїми юридичними наслідками конституційна скарга виступає одним із засобів реалізації принципу взаємної відповідальності особи та держави [8, с. 188].

У вітчизняній правовій науці конституційна скарга, на думку Т. О. Бринь, розглядається як звернення будь-яких осіб, які на законних підставах проживають на території України, до єдиного органу конституційної юрисдикції з приводу порушення їхніх конституційних прав шляхом ухвалення законодавчого акта за умови, що цей акт вже застосований або підлягає застосуванню у конкретній справі, що розглядається судом чи іншим

органом державної влади [9, с. 6]. В. М. Шаповал розглядає конституційну скаргу як правовий засіб ініціювання в органі конституційної юрисдикції, насамперед фізичною особою, спеціальної процедури захисту конкретного права, що порушено актом, виданим державним органом або посадовою особою в системі виконавчої влади, чи рішенням суду загальної юрисдикції [10, с. 32].

Відповідно до ч. 1 ст. 55 Закону України «Про КСУ», конституційною скаргою постає подане до КСУ письмове клопотання про перевірку на конституційність закону України (чи його окремої норми), котрі було застосовано судом загальної юрисдикції в межах свого остаточного рішення по справі скажника [11].

Важливо зазначити, що конституційна скарга дає особам можливість впливати на зміст і межі законів як актів вищої юридичної сили на відміну від адміністративної юстиції, яка обмежується питаннями законності підзаконних актів, які є менш значущими елементами в ієрархічній структурі системи законодавства. Розглядаючи справи про конституційність законів і інших правових актів, КСУ має можливість визнати їх повністю чи окрему їх частину неконституційними, через що за нормою ч. 2 ст. 152 Основного Закону України вони втрачають чинність з дня ухвалення КСУ рішення щодо їх неконституційності. Такі рішення мають обов'язково виконуватися на території України, вони мають характер остаточних та їх не можна оскаржувати. Рішення КСУ щодо визнання нормативних актів чи окремих їх норм неконституційними тягне їхнє скасування. Конституційний суд має право тільки визнавати такими, що не відповідають Конституції, певні акти, а не створювати нові або змінювати чинні правові норми. Так, КСУ виключно «очищує» законодавчу систему від неконституційних нормативних актів [12, с. 67]. Отже, ще одним напрямом функціональної характеристики інституту конституційної скарги виступає її значення як юридичної гарантії конституційної законності діяльності органів державної влади [13, с. 188].

У пункті 66 доповіді «Про прямий доступ до конституційного правосуддя» Венеційська Комісія зазначає про тенденцію розвитку європейського конституціоналізму щодо здійснення конституційного контролю індивідуальних адміністративних актів і рішень суду на підставі індивідуальних скарг, адже порушення прав людини досить часто є результатом неконституційних індивідуальних актів, прийнятих чи ухвалених відповідно до конституційних нормативних актів. Венеційська Комісія висловлюється на користь повної моделі інституту конституційної скарги не тільки тому, що він забезпечує всеосяжний захист конституційних прав, але також з точки зору субсидіарного характеру засобу правового захисту в Європейському суді з прав людини і бажання вирішувати проблеми з прав

людини на національному рівні, беручи до уваги також перевантаження Страсбурзького суду [14].

Процедура практичної реалізації нового права звернення з конституційною скаргою навіть після його запровадження була певний період ускладнена самою державою. Спочатку – парламентом, згодом – Конституційним Судом України. Адже лише 13 липня 2017 року Верховна Рада України ухвалила нову редакцію Закону України «Про Конституційний Суд України», яким із суттєвим запізненням було врегульовано процедуру розгляду конституційних скарг. Значною мірою стримав у часі впровадження інституту конституційної скарги також і Конституційний Суд України, який лише 22 лютого 2018 року схвалив своєю постановою 1-пс/2018 Регламент Конституційного Суду України.

Діяльність Конституційного Суду щодо розгляду конституційних скарг активізується у 2018-2019 р.р., адже у березні 2018 р. Судом були створені сенати та колегії. Зокрема, за 2018 р. колегіями суддів Першого та Другого сенатів було прийнято близько 280 ухвал та станом на 01 квітня 2019 р. – 63 ухвали. Серед цих ухвал майже всі (за незначними винятками) про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою.

Аналіз існуючої практики Суду за 2018-2023 рр. надає підстави резюмувати, що найбільш поширеною підставою відмови у відкритті конституційного провадження у справах за конституційними скаргами є неприйнятність конституційної скарги (п. 4 ч. 1 ст. 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» через необґрунтованість її змісту та вимог [15].

Відповідно до ч. 4 ст. 77 Закону Суд відмовляє у відкритті конституційного провадження, визнавши конституційну скаргу непринятною, якщо зміст і вимоги конституційної скарги є очевидно необґрунтованими або наявне зловживання правом на подання скарги. Отже, важливого значення набуває розкриття змісту законодавчих вербальних конструкцій «очевидна необґрунтованість змісту і вимог конституційної скарги» та «наявне зловживання правом на подання скарги». Адже ці положення можуть носити інтерпретаційний характер на розсуд Суду.

Обґрунтованість змісту і вимог конституційної скарги, перш за все, означає: наявність у ній правового обґрунтування неконституційності оскаржуваного нормативно-правового акту; доведення факту порушення через це конкретного конституційного права скажника; підтвердження вичерпання скажником усіх передбачених законом внутрішньодержавних способів судового захисту. Звідси, з певними вищезазначеними ухвалами Суду про відмову у відкритті конституційного провадження у справах за конституційними скаргами можна погодитися, адже орган конституційної юстиції не має бути перетвореним на четверту ланку судової системи.

Водночас, слід визначити, що складання та подання конституційної скарги – це складний за формою, змістом та процедурою процес [16].

Зі змісту поданих до Конституційного Суду України скарг протягом 2019-2023 р. вбачається, що в них порушувалися питання: щодо відповідності Конституції України законодавчих актів України, які застосовувались в остаточному судовому рішенні у справі авторів клопотань; щодо відповідності Конституції України законодавчих актів України, які не застосовувались в остаточному судовому рішенні; щодо оскарження судових рішень у справі (перевірки їх на відповідність Конституції України та законам України, правильності застосування судами положень законодавчих актів); щодо оскарження підзаконних актів органів державної влади (актів Кабінету Міністрів України, указів Президента України та інші); щодо оскарження дій органів державної влади та інші питання, які не належать до повноважень Суду.

Отже, аналіз змісту конституційних скарг вказує на те, що до Конституційного Суду України найчастіше звертались громадяни України із клопотанням щодо реалізації права кожного на перегляд судового рішення (зокрема, в касаційному порядку у справах незначної складності в адміністративному судочинстві). Також громадяни звертались із конституційними скаргами стосовно соціальних питань з метою захисту своїх прав, встановлених у законодавчих актах, які зазнали змін, зокрема, щодо соціального (пенсійного) забезпечення окремих категорій громадян (поліцейських, військовослужбовців, державних службовців, працівників прокуратури). Юридичні особи у конституційних скаргах порушували питання про відповідність Конституції України положень законів, які стосуються правового регулювання здійснення господарської діяльності та її наслідків, зокрема, щодо припинення зобов'язань (шляхом зарахування зустрічних однорідних вимог), корпоративних відносин (щодо права акціонерів банку на оскарження застосованого Національним банком України заходу впливу у виді віднесення банку до категорії неплатоспроможних), банкрутства (щодо обов'язку банку звернутись із заявою про порушення справи про банкрутство у разі загрози неплатоспроможності), застосування господарських санкцій, у сфері земельних правовідносин, оподаткування, страхування, порядку та умов набуття права власності, а також з питань господарського судочинства (віднесення справи до категорії незначної складності, відсутності касаційного оскарження, відстрочення або розстрочення господарським судом виконання рішення) та інші [17].

Еволюція механізму захисту прав людини та його суспільна значимість зумовили стрімку динаміку розвитку інституту конституційної скарги та, відповідно, збільшення кількості, а найголовніше — покращення якості

поданих конституційних скарг до Конституційного Суду України, яких на сьогодні подано вже більше двох тисяч. Це свідчить про значний суспільний інтерес до певних проблем, із якими звертаються суб'єкти права на конституційну скаргу до Конституційного Суду України, зокрема найчастіше ставляться питання щодо порушення права на соціальний захист та права на судовий захист, гарантованих приписами статей 46, 55 Конституції України [14]. Як зазначає М. Гецько, суди загальної юрисдикції також захищають порушені права і свободи громадян, гарантовані не тільки законами, підзаконними актами, але й Конституцією, однак розглянути скаргу з позиції оцінки застосованого або що підлягає застосуванню у відношенні даного заявника закону на відповідність Конституції, вправі тільки Конституційний Суд [18].

Висновки. В цивілізованому суспільстві суду належить центральне місце у всій правовій системі. Саме суд уособлює істинне право, істинну справедливість. Впродовж всієї своєї історії український народ був відданий принципам демократії, яка стала органічною частиною його політичної культури, певним соціально-політичним ідеалом. При цьому, ставлячи за мету побудувати в Україні демократичну, правову державу, необхідно враховувати досвід європейських країн, як тих, в яких тривалий час існує інститут конституційної скарги так і тих, які нещодавно запровадили цей інститут до своїх правових систем. Інститут конституційної скарги безперечно потребує вдосконалення, але все ж таки завдяки йому стало можливо відновити справедливість у кожній конкретній справі та надати досить широкі можливості для захисту гарантованих Конституцією України прав людини. Чим вище роль та авторитет Конституційного Суду, чим більшою самостійністю і незалежністю володіє суд, тим вище в країні рівень законності і демократії, тим надійніше захищені від будь-яких посягань права і свободи громадян.

Література:

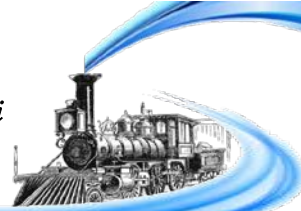
1. Конституційне право України: Підручник для студентів ВНЗ / За ред. академіка АПрН України, доктора юридичних наук, професора Ю.М. Тодики, доктора юридичних і політичних наук, професора В.С. Журавського. Київ.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. 544 с.
2. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Голдер (Golder) проти Об'єднаного Королівства» від 21.02.1975 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_086 (дата звернення 2.11.2023)
3. Бабич С. О. Конституційна скарга як механізм укорінення верховенства права в Україні. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. Т. 5. 2020. С. 3–9
4. Інститут конституційної скарги як засіб захисту основних прав і свобод: порівняльно-правовий аналіз : монографія / за заг. ред. М.М. Гецько, Ю.М. Бисаги, Д.М. Белова. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2015. 228 с.
5. Терлецький Д. С., Батан Ю. Д., Запорожець В. І. Конституційна юстиція: навч.-метод. посібник. Одеса, 2021. 154 с.

6. Ставнійчук М. Інститут конституційної скарги в механізмі гарантування та розвитку конституційного ладу України: теоретичні та практичні проблеми реалізації. *Український часопис конституційного права* 2019. 2. 36-48
7. Селіванов А., Євграфов П. Конституційна скарга громадян в реаліях сучасності. *Право України*. 2003. № 4. С. 80-85.
8. Гультай М. М. Функціональні характеристики інституту конституційної скарги та модель його впровадження в Україні. *Вісник Конституційного Суду України*. 2011. № № 4-5 С. 185-193.
9. Бринь Т.О. Конституційний Суд України в механізмі захисту та забезпечення прав і свобод людини і громадянина : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків., 2010. 19 с.
10. Шаповал В.М. Суд як орган конституційного контролю (із зарубіжного досвіду). *Вісник Конституційного Суду України*. 2005. № 6. С. 20-33
11. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII.
12. Євграфова Є. Акти Конституційного Суду України в системі національного законодавства. *Право України*. 2001. № 10. С. 65-67
13. Banaszak B. Modele skargi konstytucyjnej. Skarga konstytucyjna. Praca zbiorowa pod red. Janusza Trzcinskiego. Warszawa : Wydawnictwo Sejmowe, 2000. 230 s.
14. Бесчастний В. М., Запорожець В. І. Інститут конституційної скарги в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Правовий часопис Донбасу*. 3 (72). 2020. С. 9-20. DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2020-72-3-9-20>
15. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: www.ccu.gov.ua/docs/2006 (дата звернення: 2.11.2023).
16. Крусян А. Р. Впровадження конституційної скарги в Україні: проблеми сучасного стану. *Правове життя сучасної України : у 2 т. : матер. Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.) Одеса: ВД «Гельветика», 2019. Т. 1. С. 270-274.
17. Щербанюк О.В. Проблеми реалізації конституційної скарги в Україні та шляхи їх вирішення. *Часопис Київського університету права*. 2020.1. С.93-99. DOI: 10.36695/2219-5521.1.2020.17
18. Гецько М. М. Інститут конституційної скарги як засіб захисту основних прав і свобод: порівняльно-правовий аналіз. ДВНЗ «Ужгор. нац. ун-т». Ужгород: «Гельветика», 2015. 228 с.

References:

1. Konstytucyjne prawo Ukrainy: Pidruchnyk dlia studentiv VNZ. [Constitutional law of Ukraine: Textbook for university students] Za red. V.S. Zhuravskoho. Kyiv.: Vydavnychi Dim «In Yure», 2002. 544 s. [in Ukrainian].
2. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny po spravi «Holder (Golder) proty Obiednanoho Korolivstva» [Decision of the European Court of Human Rights in the case "Golder v. United Kingdom"] vid 21.02.1975 r URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_086 (access date: 2. 11. 2023). [in Ukrainian].
3. Babych, S. (2020) Konstytucyjna skarha yak mekhanizm ukorinennia verkhovenstva prava v Ukraini.[A constitutional complaint as a mechanism for establishing the rule of law in Ukraine.] *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky.- Scientific notes of NaUKMA. Legal sciences*.T. 5. S. 3-9 [in Ukrainian].
4. Hetsko M, Bysahy,Iu Bielova ,D (2015) Instytut konstytucyjnoi skarhy yak zasib zakhystu osnovnykh prav i svobod:porivnialno-pravovyi analiz [Institute of constitutional complaint as a means of protection of fundamental rights and freedoms: comparative legal analysis:] : *monografiiia- monograph*. Uzhhorod : Vydavnychi dim «Helvetyka»,228 s. [in Ukrainian].

5. Terlets'kyi, D. Batan, Yu. Zaporozhets, V. (2021) Konstytutsiina yustyt'siia: navch.-metod. posibnyk [Constitutional justice: educational method. manual.]. Odesa, 154 s. [in Ukrainian].
6. Stavniichuk, M. (2019) Instytut konstytutsiinoi skarhy v mekhanizmi harantuvannia ta rozvytku konstytutsiinoho ladu Ukrainy: teoretychni ta praktychni problemy realizatsii [The institution of a constitutional complaint in the mechanism of guaranteeing and developing the constitutional system of Ukraine: theoretical and practical implementation problems]. *Ukrainskyi chasopys konstytutsiinoho prava- Ukrainian Journal of Constitutional Law* 2. 36-48 [in Ukrainian].
7. Selivanov, A., Yevhrafov, P. (2003) Konstytutsiina skarha hromadian v realiiakh suchasnosti. [Constitutional complaint of citizens in modern realities] *Pravo Ukrainy- Law of Ukraine*. № 4. S. 80-85. [in Ukrainian].
8. Hultai, M. (2011) Funktsionalni kharakterystyky instytutu konstytutsiinoi skarhy ta model yoho vprovadzhennia v Ukraini [Functional characteristics of the constitutional complaint institute and the model of its implementation in Ukraine.] *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy- Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine*. № № 4–5 S. 185–193. [in Ukrainian].
9. Bryn, T. (2010) Konstytutsiinyi Sud Ukrainy v mekhanizmi zakhystu ta zabezpechennia prav i svobod liudyny i hromadianyna [The Constitutional Court of Ukraine in the mechanism of protection and provision of human and citizen rights and freedoms] *avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk- autoref. thesis ... candidate law of science* Nats. yuryd. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv., 19 c [in Ukrainian].
10. Shapoval, V. (2005) Sud yak orhan konstytutsiinoho kontroliu (iz zarubizhnoho dosvidu). [The court as a body of constitutional control (from foreign experience)..] *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy- Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine* № 6. S. 20–33 [in Ukrainian].
11. Pro Konstytutsiinyi Sud Ukrainy [About the Constitutional Court of Ukraine] : *Zakon Ukrainy vid 13 lypnia 2017 roku № 2136–VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2017. № 35. St. 6 [in Ukrainian].
12. Yevhrafova, Ye. (2001) Akty Konstytutsiinoho Sudu Ukrayiny v systemi natsional'noho zakonodavstva [Acts of the Constitutional Court of Ukraine in the system of national legislation]. *Pravo Ukrayiny- Law of Ukraine*, № 10, pp. 65-67 [in Ukrainian].
13. Banaszak, B. (2000) Modele skargi konstytucyjnej. Skarga konstytucyjna. Praca zbiorowa pod red. Janusza Trzcinskiego. Warszawa : Wydawnictwo Sejmowe, 230 s. [in Poland].
14. Beschastnyi, V., Zaporozhets, V. (2020) Instytut konstytutsiinoi skarhy v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku. [The Institute of Constitutional Complaints in Ukraine: current state and prospects for development.] *Pravovyi chasopys Donbasu- Legal journal of Donbass* 3 (72).S. 9–20. [in Ukrainian].
15. Ofitsiinyi sait Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy. [Official website of the Constitutional Court of Ukraine.] URL: www.ccu.gov.ua/docs/2006 (access date: 2. 11. 2023). [in Ukrainian].
16. Krusian, A. (2019) Vprovadzhennia konstytutsiinoi skarhy v Ukraini: problemy suchasnoho stanu. [Implementation of a constitutional complaint in Ukraine: problems of the current state.] *Pravove zhyttia suchasnoi Ukrainy : u 2 t. : mater. Mizhnar. nauk.-prakt. Konf- Legal life of modern Ukraine: in 2 volumes: Mater. International science and practice conf.* (m. Odesa, 17 trav. 2019 r.) Odesa: VD «Helvetyka», T. 1. S. 270–274. [in Ukrainian].
17. Shcherbaniuk, O. (2020) Problemy realizatsii konstytutsiinoi skarhy v Ukraini ta shliakhy yikh vyrishennia. [Problems of implementing a constitutional complaint in Ukraine and ways to solve them.] *Chasopys Kyivskoho universytetu prava- Journal of the Kyiv University of Law* 1. S.93-99. DOI: 10.36695/2219-5521.1.2020.17 [in Ukrainian].
18. Hetsko, M. (2015) Instytut konstytutsiinoi skarhy yak zasib zakhystu osnovnykh prav i svobod: porivnialno-pravovyi analiz. [The institution of constitutional complaint as a means of protection of fundamental rights and freedoms: a comparative legal analysis] DVNZ «Uzhhor. nats. un-t». Uzhhorod: «Helvetyka», 228 s. [in Ukrainian].